

עין משפט
גור מצוה

ה:

כִּי שְׂרִית בּוֹר בִּינִייהוּ אֲתִיא בולֶּהוּ. מה שפי' הקונטרס דשן אחיא מצור ואש דכי פרכת מה לאש שכן מועדת לאכול זין ראוי לה זין שאין ראוי לה תאמר בשן שאין מועדת לאכול אלא בראוי לה וקשה דלא אשכחן שאינו ראוי בשן דאם אכלה דבר שאין ראוי לה לא היו תולדה דשן אלא תולדה דקרן כיון דאין הנאה להזיקה ואי משכחת בשום ענין יליף מאש דמתחייב אף באין ראוי וגראה דשן נמי אחי בשלגא דדינא או מאש לחודיה ומיהו י"ל לפירוש הקונטרס דשפיר פרכין פירכא דלא שייכא בשן דכהאי גוונא פריך בהחובל (לקמן דף פח.). גבי עצד ואשה מה לאשה שכן אינה צמיחה אף מה שפירש בור יוכיח שאין מועד לדבר שאין ראוי לו כגון אדם קשה חדא דלא פטר אדם אלא ממיתה ולא ממוזקין ועוד אטו משום דפטר אדם חשוב אין ראוי והלא באש נמי פטור טמון ועוד דלקמן (דף ט:.) גבי חומר בשור מצבור אין מולא לרבי יהודה דמחייב על גזקי כלים צבור אין ראוי צבור והא משכחת ליה אדם אלא נראה דאדם

נמי חשוב ראוי לצור דלראי למוות בהבזל אכל כלים חשיב ליה לקמן אין ראוי דלא מוקא לכו הבזל ואע"פ דכלים חדתי מפקעי בהבזל כדאמר בסוף פרק הפרה לקמן (דף נד.) מ"מ יש כלים שאין מתקלקלים בהבזל וא"ת והיכי אחי אש מצור וחד מאינן מה לאינן שכן אין כח אחר מעורב בו תאמר באש דכח אחר מעורב בו דהוי קולא מדפריך בסמוך גבי אבנו וסבינו ומשאו מה לצור שכן אין כח אחר מעורב בו וי"ל דבור שנעשה בלא כח אחר חמור מאבנו וסבינו שלא הזיקו בהליכתן אלא לבתר דנייחי ולא נעשו בור אלא ע"י כח אחר אכל אש שהולך ומוזיק בהליכתו ע"י כח אחר חמור מצור שאין הולך ומוזיק אלא במקומו והא דקאמר בסמוך אש תוכיח שכן כח אחר מעורב בו וחייב ה"פ אע"ג דכח אחר מעורב בו וחשיבי ליה כאילו בעלמו עושה את הכל וחייב משום חיזיו ה"נ אע"ג דכח אחר מעורב בו חשויים כאילו בעלמו עושה את הבור הזה בלא כח אחר אי נמי היינו דפריך מה לאש שכן כח אחר מעורב בו דידיה ^(א)חמור יותר שע"י זה הולך ומוזיק למרחוק מה שאין כן באבנו וסבינו ומשאו וא"ת והיכי אחו כולוהו מאש ובור מה לאש ובור שכן מעשיו גרמו לו כדמפרש לקמן גבי בור המתנגלגל ואש נמי מעשיו גרמו לו שהדליק האש וי"ל דלא חשיב אש מעשיו גרמו לו כיון שהרוח מסייעו וא"ת מצור ואדם נמי היכי אחו מה לצור ואדם שכן מעשיו גרמו לו וי"ל דאחו מצור ואדם ישן או נופל מן הגג ברוח שאינה מזויה דחייב כדאמר לקמן בסוף פרק שני (דף נ.) וא"ת מצור ורגל היכי אחי אחי מה לצור ורגל שכן היוזקן מזוי דלקמן חשיבין בור היוזקן מזוי וי"ל דאין בור היוזקן מזוי טפי מאחרים ולא קאמר לקמן הכי אלא להוכיח חומרא אחת ששזה צבור וכותל ואילן: **שָׁכֵן מוֹעֵדִין וּבֹי'.** אין לפרש שמשלמין זקם שלם דאם כן קרן נמי אחיא כיון דלא כתיב אלא מפרש ר"מ דמועדין מתחילתן היינו שדרכן להזיק משא"כ בקרן דסתם שוורים בחזקת שימור קיימי למ"ד ^(א)פלגא דניזקא קנסא ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא היינו למ"ד דפלגא ניזקא ממונא שדרכו להזיק ולא קיימי בחזקת שימור ולא כמו שפירש הקונטרס דלא איתפרש היכא: **וְגַם אֶלְכָּבוֹתֶיהֶן.** הוה מזי למימר דכולהו אינטריך למיכתב דאי לא כתיב אלא הוה נפקא מחד מהנך

וצור הוה פטרי בזה כלים ואי יליף מחד מהנך ומאש הוה פטרי בזה טמון) ומתני' לא קתני אלא להגדיל תורה ויאדיר: **בְּאֵר אֶפְסוֹר** בו **את הבאִים.** אגב אורחיה נקטיה דבור לא אחי מכולהו:

אִשׁ אֶפְסוֹר בּוֹ אֵת הַטְּמוֹן. הוה מזי למימר לחייב בו את הכלים דאש לא אחי מצעלי חיים אלא מחד מינייהו וצור דפטר בו את הכלים: אי

להלכותיהן. למה שיש בזה מה שאין בזה: **לפוטור צנשוט הרצים.** דכתיב בזה [שמות כב] וצער בשדה אחר דלא חייבין אלא ברשות הניזק: פלוגתא דרבי יהודה ורבנן לקמן בשילהי פרק שור שנגח את הפרה [נג:]. ודרשה דצור נראה צעיי דכדי נסיב לה דהא בור אינטריכא ליה למיכתב דהא מכל תרי מינייהו לא נפק דכולהו דרכן לילך ולהזיק לצר מצור אלא אידי דדריש להלכות האחרים נקט לה נמי: **לפטור צו אם האדם.** כדדרשינן [לקמן נח:] שור ולא אדם: אדם. להכי כתביה רחמנא: **לחייבו צארעצה דברים.** זער ריפוי שבת וצושת משא"כ בכל הני: **לפטור צו אם הטמון.** שאם היו בגדים טמונים בגדיש פטור המצעיר דכתיב ביה [שמות כב] או הקמה ודרשינן בשילהי הכונס כאן לדיר [לקמן דף ס:] מה קמה בגלוי אף כל גלוי לאפוקי טמון דלא מה שאין כן בשור וצור ומצעה ורבי יהודה קא פליג התם: לאחתי

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

לכסוב רחמנא פרכי. שור ומצעה ויתמי אש מינייהו דכי פרכת מה לקרן שכן כוונתו להזיק איכא למימר שן תוכיח מה לשן שיש הנאה להזיקו קרן יוכיח ולכר דאמר מצעה זה אדם תיתי הכי כי פרכת מה לשור שכן כוונתו להזיק תאמר באש אדם יוכיח שאפילו אין כוונתו להזיק חייב כדתנן [לקמן

דף כו:] אדם מועד זין ער זין ישן מה לאדם שכן חייב צארעצה דברים שור יוכיח הלא השוה שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליך אף אני אציא אש: **דבר אחר חדא מפרסי נמי לא אסיא.** דלא ראוי קרן ומצעה שיש בהן רוח חיים כהרי אש כו': **ומולכו כי שדים צור צינייהו אסיא.** אי כתיב צור וחדא מהנך אחיא כולוהו ^(א)[מההוא ומאיךד] צלד השוה דאי כתיב צור וקרן אחיא שן מינייהו הכי מה צור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב שן שדרכו לילך ולהזיק לא כל שכן מה לצור שכן תחילת עשייתו עומד לזקם תאמר בשן קרן יוכיח מה לקרן שכן כוונתו להזיק צור יוכיח וחור הדין הלא השוה שבהן שדרכן להזיק וממונך כו' אף אני אציא שן וכן רגל

מקרן וצור דכי פרכת מה לצור שכן תחילת עשייתו לזקם תאמר ברגל קרן יוכיח מה לקרן שכן כוונתו להזיק צור יוכיח וכן אש מקרן וצור ככולן תחילת הדין מה צור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב אלו כולן שדרכן לילך ולהזיק לא כ"ש מה לצור שכן תחילת עשייתו כו'. וכן אי כתב רחמנא צור וסן אחו כולוהו אינך נמי לצר מקרן בהאי דינא מה צור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב רגל ואש לא כל שכן וכן אדם מה לצור שכן תחילת עשייתו לזקם תאמר בכל אלו שן תוכיח מה לשן שכן יש הנאה להזיקו תאמר בכל אלו צור תוכיח הלא השוה כו' אף אני אציא כל אלו אכל קרן לא אחיא מינייהו דליכא למיפריך מה להלא השוה שצבור וסן שכן מועדים מתחילתן תאמר בקרן. וכן אי כתיב צור ורגל אחיא כולוהו מהא דינא דצור לצר מקרן דכי פרכת מה לצור שכן תחילת עשייתו לזקם תאמר בשן ואש ואדם רגל יוכיח מה לרגל שכן היוזקן מזוי דכל שעה היא מהלכת תאמר בכל אלו צור יוכיח וחור הדין הלא השוה כו' אף אני אציא כל אלו אכל קרן לא אחיא דמה להלא השוה שבהן שמועדין מתחילתן תאמר בקרן. וכן אי כתב צור ואש הוה אחו אינך בהאי דינא מצור וכי פרכת מה לצור שכן תחילת עשייתו לזקם תאמר ברגל וסן ואדם אש תוכיח מה לאש שכן מועדת לאכול זין שראוי לה זין שאינו ראוי לה כגון עצים כלים ואבנים תאמר בשן שאינה מועדת אלא לדבר הראוי לה צור יוכיח שאינו מועד אלא לדבר הראוי לה דבר שאינו ראוי לה מאי ניהו אדם דכתיב ^(א)ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים [לקמן נח:] דאם נפל צבור אדם וכלים פטור בעל הצור הלא השוה שבהן כו' אף אני אציא שן ואחו אדם ורגל בפלגי דינא דכי אמרת אש תוכיח ליכא למיפריך מה לאש מידי אכל קרן לא אחיא דמה להלא השוה צבור ואש שכן מועדים מתחילתן. ולהכי נקט רבא צור דמחד מאיךד לא מזי למימר כי שדית חד צינייהו אחו כולוהו מההוא ומחד מאיךד דהא מכל תרי מינייהו לא הוה אחו לא קרן ולא צור קרן מאש ורגל וסן ואדם לא דמה לכולהו שכן מועדין מתחילתן וצור נמי לא אחיא דמה לכולהו שכן דרכן לילך ולהזיק. ואי קשיא לך לימא כי שדית קרן צינייהו אי נקט קרן איכא תרי דלא אחי מינה ומחד מאיךד דאי נקט או רגל או שן או אדם בזהי קרן לא אחיא אש מינייהו דפרכינן מה להלא השוה שבהם שיש בהם רוח חיים וכן צור נמי לא אחיא מינייהו ואי נקט אש בזהי קרן לא אחיא שן וצור מינייהו דכי פרכינן מה לאש שכן אוכלת אפילו דבר שאין ראוי לה כגון כלים תאמר בשן דפטור על הכלים כדתנן במתניתין [לקמן יט:] ליכא למימר קרן יוכיח וצור נמי לא אחי מינייהו שכן דרכן לילך ולהזיק מה שאין כן בצור: **ולמאן דאמר כו'.** לא איתפרש [וא] היכא:

דכתיב בזה [שמות כב] וצער בשדה אחר דלא חייבין אלא ברשות הניזק: ודרשה דצור נראה צעיי דכדי נסיב לה דהא בור אינטריכא ליה למיכתב דהא מכל תרי מינייהו לא נפק דכולהו דרכן לילך ולהזיק לצר מצור אלא אידי דדריש להלכות האחרים נקט לה נמי: **לפטור צו אם האדם.** כדדרשינן [לקמן נח:] שור ולא אדם: אדם. להכי כתביה רחמנא: **לחייבו צארעצה דברים.** זער ריפוי שבת וצושת משא"כ בכל הני: **לפטור צו אם הטמון.** שאם היו בגדים טמונים בגדיש פטור המצעיר דכתיב ביה [שמות כב] או הקמה ודרשינן בשילהי הכונס כאן לדיר [לקמן דף ס:] מה קמה בגלוי אף כל גלוי לאפוקי טמון דלא מה שאין כן בשור וצור ומצעה ורבי יהודה קא פליג התם: לאחתי

מסורת הש"ס

א) לקמן י. כח: נג:,
ב) רש"ל [נועי' רש"ש],
ג) בס"א: כולוהו אינך מינייהו,
ד) [שמות כא],
ה) פי' שכן דרכו לילך ולהזיק. רש"ל, ו) [לקמן טו.,] ז) רש"ל מ"ז ועי' רש"א,

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ולמאן דאמר כו' לא איתפרש היכא. נ"ב הוא בדף הקודם:

רבינו חננאל

ובולוהי כי שדיית בור בינייהו אחיין ברי מקרן כו'. מה לשור ובור שדרכן להזיק ושמירתן עליך אף אני אביא האש. מה לשור שכן יש בו רוח חיים בור יוכיח שאין בו רוח חיים. מה לבור שתחלת עשייתו לזקם שור יוכיח וחור הדין כו', וכן כולן. ואלא למאי הילכת' פלגינחו רחמנא. ואוקמה רבא להילכותיהן. קרן. לחלק בין תמה למועדת. שן ורגל. לפוטרין ברשות הרבים. בור. לרבנן לפטור בו את הכלים. ולר' יהודה לפטור בו את האדם. אש. לרבנן לפטור בו את הטמון כדבענן למימר לקמן. לר' יהודה